

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון תנ"ך | פרשת וירא | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להשתמש בשבת ב"מטריית שבת"

א. עשיית אהל קבע. ב. אהל עראי. ג. גג בלי מחיצות. ד. עשוי להשתמש על גביו ומשתמש באויר שתחתיו. ה. גג קשור בחוטי. ו. גג מחובר לצירים. ז. פתיחת מטריה. ח. עיני גוי. ט. משאירו פתוח מערב שבת. י. איסור מוקצה.

ישנו פטנט חדש הנקרא "מטריית שבת", שהיא מטרייה רגילה אמנם היא בנויה משתי חופות א' ותחתונה וא' עליונה, חופה התחתונה היא גדולה ויש במצעותיה חור ברדיוס של 5 ס"מ (קוטר 10 ס"מ), וחופה העליונה היא בגודל של טפח על טפח המאחיל על חור הניל, חופה זו קשורה ע"מ שתישאר פתוחה תמיד כלפי מטה ללא אפשרות סגירה. ומחמת זה פתיחת החופה התחתונה היא בכלל מוסיף על אהל קיים. ושאל השואל האם מותר להשתמש בה בשבת.

א. עשיית אהל קבע

מבואר בשבת (קל"ח) שהעושה אהל קבע בשבת חייב חטאת. וכן הביא הרמב"ם (פ"י הי"ג) ושהוא תולדת בונה. וכן הוא בכל בו (סי' לא), בגר"ז (סי' שטו אות א) ובמ"ב (שם סי' א). וביאר התפא"י (כלכלת שבת בונה ד"ה תולדות) שעשיית אהל קבע שאינו מחובר לקרקע בכלל תולדה (ולא אב) כי במשכן האדנים היו מחוברים.

ועי' בפמ"ג בא"א (שם סי' א) שדקדק מלשון השו"ע משמע מינה דתוספת קבוע באהל קבוע אסור מה"ת. והביאו השעה"צ (אות ו). וכן נקט בפמ"ג במ"ז (סי' א) שהוא מה"ת. וכן דמשע מהמ"ב (סי' יז). וכן נקט התפא"י (שם). והכח"ח (אותיות א ו) כת' ע"פ הפמ"ג דאפשר שהוא מה"ת. ועי' עוד בפמ"ג (מ"ז סי' א ו) שגם הגג בלי מחיצות הוי דא"ו. וכן משמע מהמ"ב (מ"ז א ויז).

ב. אהל עראי

ואיתא בשבת (קל"ח): ובעירובין (מד. 191) שאין עושין אהל עראי בתחלה בשבת ויו"ט. וכת' הרמב"ם (פכ"ב הכ"ז) שאין עושין ולא סותרין אהל עראי גזירה שמא יעשה או יסתור אהל קבוע. וכן הוא בתוס' (קל"ז ד"ה דרב) שאסור מדרבנן גזירה אטו אהל קבע. וכן הביאו העולת שבת (סי' א), הגר"ז (אות א) והמ"ב (סי' א). ועי' מש"כ האבני"ז (אוי"ח סי' רכ אות ב).

ואמרו בעירובין (ק"ב) הני כיפי דארבא בזמן שיש בהם טפח, אי נמי אין בהם טפח ואין בין זה לזה ג"ט, למחר מביא מחצלת ופורס עליהם מאי טעמא מוסיף על אוהל עראי הוא ושפיר דמי. וכן פסקו הרמב"ם (שם) והשו"ע (סעי' ג). ועיי"ש בשו"ע שמחצלת פרוסה טפח, מותר לפרוס שאר המחצלת בשבת. וטפח שאמרו, חוץ מן הכריכה, ע"כ. וכת' במ"ב (סי' טו) שמשמע דבכה"ג לא מהני כי אינו עשוי לשם אהל. ועי' בברכ"י (אות א) בשם הערך לחם. וכן במכתם לדוד (אוי"ח סי' א ד"ה מעתה) נקט דדוקא כשהטפח עשוי לאהל, אבל אם עשוי לסוגרה ולפתוח' (כגון מטריה) אין זה מוסיף אלא מתחיל וראיה גמורה לזה ממי"ש הריטב"א בעירובין, עיי"ש.

ג. גג בלי מחיצות

ועי' ברא"ש (ב"צה פ"ד סי' יא) שגם בגג ללא מחיצות יש איסור אם עשוי להאחיל. וכן הוא בר"ן (נו. ד"ה גמל). וכן נקט המ"א (סי' ז), וכן הוא במ"ב (סי' ב טו, יז ו). וכת' בתפא"י (שם) שבמתכוון צל גג בלי מחיצות אסור מדרבנן.

והנה איתא בעירובין (ק"ב): אמר רב ששת בריה דרב אידי היא סינאנא (כובע של לבד, רש"י) שרי, והא איתמר סינאנא אסיר לא קשיא הא דאית בה טפח הא דלית בה טפח, אלא מעתה שרביב בולמא טפח הכי נמי דמחיב, אלא לא קשיא הא דמהדק הא דלא מהדק. ופרש"י הא דאית בה טפח: שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהל. אלא: טעמא לאו משום אהל הוא אלא משום שלא יגביהנו הרוח מראשו ואתי לאיתויי ארבע אמות ברה"י הילכך מהדק בראשו שפיר דמי לא מהדק אסור. והרא"ש (שבת פ"ב סי' א) כת' דר"ת לא גריס אלא, והכי גריס לא קשיא הא דמהדק הא דלא מהדק, כלומר הא דפרכת מאפיק מגלמיה טפח, לא קשיא דגלמיה לא מהדק אלא נכפף למטה ולא הוי אהל, אבל סינאנא מהדק שהוא קשה ובולט חוץ לראשו טפח והוי אהל אסור.

ועי' בשו"ע (שם) שפסק בסתמא שאסור בכה"ג משום אהל. ובסעי' מ"א הביא בשם יש מי שאומר סברת רש"י. והתפא"י (שם) כת' דקיייל כרש"י וכמ"ש הט"ז (סי' ח) והמ"א (סי' טא). והא"ר (אות שא) כת' בשם המלבושי נ"ו"ט (אות ז) שהמנהג להקל כרש"י. ובמהר"ל (אות לד) כת' דכן הילכתא דלא כשו"ע שפסקו הרמב"ם. וכן פסקו להקל השבלי להקט (סי' קז), והסמ"ג (לאוין סה) והר"ן (שם), לכן אין להחמיר, והבאחמיר לעצמו היינו כשיש בו נייר קשה דהוא אוהל שאינו נכפף, ואם מניחם בשיפוע אין בזה חומרא, עיי"ש. והמ"ב (סי' קנב) הביא דברי הא"ר וכת' שמי"מ במקום שלא נהגו להקל בודאי יש להחמיר כדעת השו"ע. ועי' להלן אות ז' אמאי לדעת רש"י בכה"ג אינו בכלל אהל ארעי.

ד. עשוי להשתמש על גביו ומשתמש באויר שתחתיו

ועי' ברשב"א (שבת קל"ח ד"ה אב) שגם בגג ללא מחיצות שאינו עשוי להגן אמנם משתמש באויר שתחתיו אסור. וכן נראה דעת הר"ן (נו: ד"ה וכתבו בתוס') והרב המגיד (פכ"ב הכ"ז). אולם דעת תוס' (שם קל"ח ד"ה כסא וביצה לב: ד"ה מלמטה) דבכה"ג אינו אסור אלא אם יש מחיצות. וכן דעת הרא"ש (ב"צה פ"ד סי' יא). והר"י"ו (נתיב ח"ד) הביא שתי דעות. דמוסיף על אהל עראי הוא. ועיי"ש בתוס' (ד"ה מטות שלח) שפסקו כי כן הוא מדרבנן, אלא דעיי"ש שמסיק דטוב לחוש להחמיר אם לא בשעת לחיב.

ה. גג קשור בחוטי

איתא בשבת (קל"ח) טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור, היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה. ופרש"י טלית כפולה לא יעשה - לטטוח טליתו על גבי ארבע יתדות לישן תחתיה, וראשיו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והוא ליה לכתלים להגן מן החמה, דרוח אהל. כרך עליה - מבעוד יום. חוט או משיחה - ונתנה על הנס שעל הקונן כשהיא מוכפלת, וכרך עליה חוט למשכה בו לפורסה לכאן ולכאן - מותר למושכה בו בשבת, דמוסיף על אהל עראי הוא. ועיי"ש בתוס' (ד"ה כרך עליה) דהא דשרי כשכרך חוט היינו כגון ששייר בה טפח דמוסיף על אהל עראי הוא, אי נמי כריכת חוט או משיחה מועלת בלא שירי בה טפח, עיי"ש. וכתירוץ השני כת' הרא"ש (שם סי' א). ובכלכלת השבת (שם) כת' דמסתבר טפי כתירוץ בתרא דתוס'.

אלא דעי' ברי"ף (נו: ז) שפירש שהוגיא באופן אחר, דמייירי כגון בטלית כפולה שקושרה לגן שני כתלים והיא משולשלת ומגעת לארץ ונכנס בי שתי קצותיה וישן תחתיה בצל ואין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו אהל קבע אלא אהל עראי היא ומנני שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח לפיכך פטור אבל אסור, ואם היה עליו חוט מאתמול ונטה אותו היום מותר, עיי"ש. ועי' במ"ב (שם) שכת' שדברי הרמב"ם (שם הכ"ט) כהר"ף. אולם הדרכ"מ תמה על הבנת הב"י בדעת הרמב"ם. ודעת המ"א (שם) כהב"י. ובפמ"ג (מ"ז סי' א) מצדד שדעת הרמב"ם כהרא"ש. ועי' בשו"ע (שם סי' ז) שסתם כלשון הרמב"ם. והמ"ב (סי' ק"ז) הביא כהב"י והמ"א בדעת הרמב"ם, ובשעה"צ (אות מה) הביא דעת החולקים.

ו. גג המחובר לצירים

ועי' ברמ"א (סי' תרכ"ט א) שכת' שמותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור, ומותר לסגור מפני הגשמים ולחזור ולפתח, ואפי' ביו"ט שרי לסגור ולפתח אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן, ואין זוה לא משום סתירה ובנן אהל. וכתב המ"א (סי' ח) דכיון שיש צירים הוה כפתח. וכי"כ החי"א (כלל קמו אות לד), המ"ב (סי' ט) והערוה"ש (אות כד). ועי' עוד ברמ"א (סי' שטו סי' ח) שכת' שכסא טרסקל שהוא כסא העשוי פרקים, וכשורצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח, וכשמסיריני אותו סוגרים אותו והעור נכפל, מותר לפתחו לכתחלה. וביאר המ"א (סי' ח) בשם רש"י דשרי כי לאו מידי עביד אלא ליתובי בעלמא, ומח"ט מותר להנמיד חופה ולסלקה, וכן הביאו הרמב"ם (סי' כז). ואי"ח (תב סי' ל ד"ה ועד) דהטעם דשרי בחופה כי לא נעשית להגן אלא לכבוד. והביאו הכה"ח (אות מד), וכן מבואר בגר"ז (אות יג). וכעין זה כת' האל"צ (סי' י"ב פכ"ח הגה א).

המשך בעמ' הבא

פניני הלכה

האם מותר לבזבז יותר מחומש להחזקת תורה

איתא בכתובות (ג) א"ר אילעא באושא התקינ המבזבז על יבזבו יותר מחומש. תניא נמי הכי המבזבז על יבזבו יותר מחומש שמא יצטרך לבריות, ומעשה באחד שבקש לבזבו [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו, ומנו רבי ישבב, ואמרי לה רבי ישבב ולא הניח לו חבירו ומנו רבי עקיבא. אמר רב נחמן ואיתימא רב אחא בר יעקב מאי קרא ואל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. [פרש"י שני עשורין הוו להו חומש].

והובא לדינא ברי"ף (י"ח), ברא"ש (פ"ד סי' ט"ו), ברמב"ם (פ"ח מהל' ערכין הל' י"ג). ובפ"ז מהל' מתנות עניים הי"ה כתב עד חומש נכסיו מצוה מן המובהר. ועיי' בכ"מ דצ"ק מקורו מהמ"מ הני"ל, בב"י (נו"ד ריש סי' רמ"ט). ובשו"ע (שם סי' א) כתב כלשון הרמב"ם והטור (ריש סי' רמ"ט) עד חומש נכסיו מצוה מן המובהר) ובהגהות הרמ"א (שם סי' א). [ויש להעיר בזה על הרב יפה לבב (נו"ד סי' רמ"ט סי' ק"א) דכתב דהרמב"ם בהל' מתנות עניים, הטור והשו"ע, אעי"ג שכתבו לתת חומש השמיטו האי דינא דאל יבזבו יותר מחומש. דהלא דייקו בלשונם וכתבו עד חומש, להורות דטפי אסור. וכדחזינן מדברי הכ"מ שם].

ואמרינן בפרק מציאת האישה (כתובות סו:) דהני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו, אבל לאחר מיתה לית לן בה. והובא לדינא ברי"ף, ברא"ש, בב"י וברמ"א (הנוכריים). ולי"ש אם האי דינא איתא נמי בהחזקת תורה, ויש לדקדק בדבר בלשונות הראשונים, דהרש"י (כתובות ג) כתב המבזבז - לעניים. ואילו הרמב"ם כתב המפזר ממונו במצוות לא יפזר יותר מחומש. ולדברי שניהם יש להסתפק אי החזקת תורה בכלל זה, דדלמלא החזקת תורה שאני כי היא חיינו ואורך ימינו.

ומצינו בשיטה מקובצת (כתובות ג) שכתב - המבזבז כתב רש"י לעניים. ובמהדו"ק כתב המבזבז נכסיו להקדש. עיי"כ. ואמרו במדרש רבות פרשת בהר רב נש טרפון יחב לרבי עקיבא שית מאה קנטרין דכסף א"ל וכי' עד א"ל אית בר נש יחב מנן אפוכי דידה חן היא א"ל גבי דוד מלך ישראל דכתביב ביה פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד עיי"כ. ומומנע לי דהר"ש אית בר נש דיהיב מגן פ"י שאין לו ונותן כל אשר לו, דהא המבזבז לא יבזבז יותר מחומש וכו', ומשני ליה מדכתוב פזר נתן לאביונים וגוי', פירוש אעי"ג דהמבזבז לא יבזבז יותר מחומש שלחן אם עבר ופזר צדקתו עומדת לעד, פירוש דלעולם יהיה לו ממון כדי לעשות צדקה ולא יחסר לו. ויש לנו לחלק דלא אמרינן חכי אלא לתלמוד תורה וכמו שעשה רבי עקיבא, אבל לחק לעניים לא, והוה שכתב רש"י ז"ל הכא לעניים. ועוד יש לי לפרש המדרש בענין אחר ואין להאריך כ"ל. עיי"ל.

ואף דמצעם דברי המדרש ליכא ראייה להיתרא, די"ל דהתם לא היה הממון יותר מחומש מנכסיה, וביאור דברי המדרש יש לפרש כדפי' העץ יוסף (בביאורו על המדרש רבה שם בהר פ"ד) דנתן רבי טרפון המעות לרי"ע על מנת שישקיעים ויתפרסו בריווח, והלך רי"ע ונתנם לסופרים ושונים, וחשב רבי טרפון שנתן להם המעות בתורת עסקא שיתנו להם מן הרווח, ועיי"כ שאלו על כך שהביא מעותיו בחינם, והשיבו רי"ע דנתן להם המעות בתורת צדקה וזהו הרווח, וכדאמר דוד ע"ה פזר נתן לאביונים שדקתו עומדת לעד. ואפשר דלוח רמז השיטמ"ק בסוף דבריו שכתב ועוד יש לי לפרש המדרש בענין אחר וכו'. מ"מ חזינן מדברי השיטמ"ק דס"ל דיש מקום לחלק בין החזקת תורה לשאר צדקה.

ועי' בחיד"א בספרו פתח עיניים (ב"ב ז) דכתב להעיר על דברי השיטמ"ק דהלא קרא דפזר נתן לאביונים קאי על פי פשוטו על אביונים, והיך רמזו דקאי על עמלי תורה, חן אמר דעל דרך הסוד אביונים בסוד ת"ח, אבל הרב דקאי עיי"ש הפשט אין הונח לו. ומ"מ בספרו כסא דוד (דרוש ט' לשבת תשובה) אחר שכתב השגותיו על ביאור השיטמ"ק, כתב לבאר עיי"ש דבריו [דהמבזבז אל יבזבו יותר מחומש הוא לכתחילה, אבל בדעיבא אם בזבו שכרו עמו, וזהו פזר נתן לאביונים, דהיינו דפזור יותר מן הראוי דהיינו יותר מחומש, צדקתו עומדת לעד], דמזה יליף רי"ע דסליק דרגא

ז. פתיחת מטריה

והנה **במכתם לדוד** (שם ד"ה תורה) נשאל האם מותר לפתוח מטריה בשבת, וכת' לאסור. והנוב"י (שם ד"ה והנה) כתב בזה דחוששני לאסור סקילה, כי יש לחוש לדעת הה"יף דס"ל דאהל בטפח ומחיצות היו חיוב סקילה, דכת' בענין טלית כפולה שאם יש בגגה טפח הוה קבע וחייב חטאת. ועיי"ש (ד"ה ענד) שכת' דלא דמי לדלת שאין בפתיחתה משום בונה כי עיקר הבית עומד וזה דלת שלו ובטל אליו אבל כאן עושה את כולו. ולא דמי לכסא טרסקל כי אינו עשוי לאורי משתתיו אלא ליתובא בעלמא משא"כ במטריה, ע"כ. והביאו הגר"ש (ד"ה ע"ה) ו**התפא"י** (שם) כת' דלא דמי לדלת כי במטריה כשדוחק מלמטה, עושה אהל מחדש. וכן **הברכ"י** (אות ב) אוסר לפתחה אף ביו"ט. וכן דעת ה**חיי"א** (ככל מב אות ה) ו**המאמ"ר** (אות ה).

אולם **הבית מאיר** (סי' סטו) כת' דיש לצדד להתיר הואיל והוא עשוי ועומד ולא עביד מידי, דלא אסרו חכמים אוהל ארעי אלא דומיא דאוהל קבע, דמה אהל קבע נח על טבור הארץ ה"ה באוהל עראי בעינין שיהא נח על גבי קלנסות התקועים או עומדים על הארץ, אלא דלא בעי שיהא מחובר ביתדות כמו אהל קבע, אבל על האדם לא שייך כלל להקרא אהל, ומה"יט ס"ל לרש"י שאין משום אהל בלבישת סיינא (כובע) שיש בו טפח, ואף האוסרים שם י"ל שידוד בני"ד דשאני סיינא דעכ"פ מונח על ראש האדם העומד על הארץ ונח עליו משא"כ בני"ד דלא נח כלל אלא ע"י תפיסת יד האדם בו, ע"כ.

והחת"ס (או"ח סי' עב) כתב דלישא מטריה בשבת לאו משנת חסידים היא ושומר נפשו ירחק ממנו, אבל מ"מ לפע"ד איננו כמו שחשב הנוב"י מתלת טעמי א' כי הוי ליה בנין לשעה, כי הוא עשוי מתחלה לבנותו ולסותרו כל שעה. ב' לא מצינו כיוצ"ב במקדש שהיה אוהל עובר ממקום למקום ע"י אדם הנושאו בעצמו, ומש"כ בנוב"י בענין אהל זרוק אינו ענין לשבת דלא הוה מלאכה כי אם מה דהוה במשכן. ג' אין אהל דאוי אלא כשמחיצות מגיעות לארץ כמו שהיה במשכן. ואע"פ שמחיצה טפח סגי לשבת כמ"ש הנוב"י, מ"מ מחיצה תלוי באורי שאינה עשויה להוסיף עליה כלל ואי"א להוסיף ולהמשיכה עד לארץ זה ודאי איננו אהל דאוי כלל, ואפי' אחרא דרצבן ליכא, דהרי טלית כפולה אית ביה חוטיין שרי' אפי' לכתחלה והכא נמי קרסיי וולאות הוה כחוטיין כמ"ש הנוב"י בעצמו, ועוד הכא עדין טפי שעשוי ומתוקן מעיקרא לכך והוה כמו כילת חתנים דמקיל ביה הרי"ף **והרמב"ם** (שם) משום שעשוי מעיקרא. וא"כ לכל הפחות מותר לפותחם ע"י גוי ואין להרעיש העולם בשביל זה, ע"כ.

והתפא"י (שם) כת' שאין להתיר משום שמתטלטל ע"י הנושא אוהל זרוק לא שמייה אהל, כי זה בענין לחצוץ בפני טומאה אבל ודאי שפיר הוה אהל להביא טומאה תחתיו וא"כ בשבת אסור. וכן מצינו לעיל בענין סיאני. ולא דמי לכסא טרסקל הדתם אינו עשוי לצל ולהגן על שחתתיו משא"כ הכא. ומ"מ נ"ל להתיר מהא דטלית כפולה שיש לה חוטיין דשרי ופרשו **תוס'** שאם איהא פרוסה מער"ש טפח, אפי"ה שרי דכרכית החוט ה"ל כש"ר טפח, וא"כ ה"ה בענין מטריה שמחוברת למקל באמצעיתה וגם יש תחתיו חוטי ברזל למתחה. ואע"פ דלחד תירוצא שם בתוס' מיירי ששייר בה טפח, מ"מ כיון דאהל ארעי הוא בדרבנן שומעין להקל ובפרט במצטער מגשמים ובמקום צערא לא גזרו רבנן כמבואר בסי' ש"א סעי' י"ג, גם במקום פסידא לא גזרו רבנן **ככתובות** (ט) והכא יפסדו מלבשושי בגשמים גם גדול כה"ב לילך בבגדים מלוכלכים, ואת"ל לא ילך בין הבריות אין לך צער יותר מזה כמו שמצינו **בתוס'** (שבת נ"ה ד"ה שביל). ואע"פ כיון שהנוב"י החמיר, לא מלאני לבי להתיר לגמרי מבלי שינסו עמי חבירי, ע"כ.

והבה"ל (שם) על סעי' ה"ה (טפח) הביא דברי הנוב"י לאסור וכת' דאינו דומה לכסא טרסקל הדתם אינו עושה שום מעשה בשבת רק שמרחיב ופושט הקמטין שהיו בו מאתמול משא"כ בזה שצריך לחוש בזה ברצועות אחר פריסתו או להעמידו ולהדקו אח"כ מתחתיו בחוט של ברזל כדי שלא יתמוטט הגג ממצבו דאסור. ועוד דלדעת הרי"ף יש בזה חשש חיוב סקילה, ואף דיש שדוחין את דבריו וס"ל דגם להרי"ף לית בהו חיובא, מ"מ מידי איסורא לא נפקא להרבה פוסקים בין בשבת בין ביו"ט וע"כ השומר נפשו ירחק מזה מאד. ומלבד זה לפעמים יש בזה עוד איסור הוצאה והכנסה לכוי"ע והוא כשנושאו במקום שאין עירוב, ע"כ. **והערה** (שם אות יב וסי' שא אות ק) **והכה"ח** (אות ג) נקטו לאסור.

והחזו"א (סי' נב סי' ק) כתב שדברי הנוב"י אינם מתישבים, דזה ממש דין כסא טרסקל, ומ"מ מה שיש לדון הוא משום תקון מנא כיון שבפתיחתו ראוי לשמש בו בכל מקום חש"ב תיקון מנא טפי מפרסית אהל במקום זה, ע"כ.

והנה **מהבה"ל** משמע שעיקר הטעם לאסור משום שהיו שצריך לקשור אותו ברצועות, ובזמננו אין חשש זה. וכ"כ **השלחן שלמה** (סי' שטו סי' טו) בשם **הגרש"א זצ"ל** [וכת' דמשי"כ הבה"ל בשם הרי"ף צ"ע טובא]. וכן י"ל בדעת החזו"א שבזמננו לא שייך חשש של מתקן מנא. אלא שמ"מ עיי"ש **בתו"א** שסיים שיש בזה משום אוושא מלתא, עובדא דחול וגורם פרצה, והרי הדבר מסור לחכמים לגדור גדר במקום הפרצה, וזה יותר חמור מאיסור פרטי ליחיד, כי זה גדר לעם כולו ולדורות, ע"כ. ושור"ר **בתה"ל** (שם סי' טו) שיצא לדחות דברי החת"ס, וכת' שכבר פשט איסור נשיאת המטריה במדינתנו, וכל העושה כן נחשב לפורע גדר. ועיי' **באול"צ** (שם ד"ה ואף) ו**במנח"ם** (ח"י סי' כז).

ולפי"ז נראה דאע"פ שבפנטט החדש הנ"ל יש פחות חשש ממה שהיה בזמננו כי יש אהל טפח העשוי להאהיל פרוס תדיר, מ"מ נראה דאסור ע"פ דברי החזו"א, וכבר החת"ס גופא שנקט להתיר כתב דשומר נפשו ירחק ממנו.

ה. ע"י גוי

והמכתם לדוד (שם) אע"פ דאוסר בזה כת' דבזאת נאות להם להתיר האמירה לגוי לנושאה עליהם להגן כנ"ל דהו"ל שבות דשבות ושרי פסידא או צערא דגופא. והביאו **הברכ"י** (אות ג) ו**השע"ת** (סי' שא סוף אות לב). וכת' **החת"ס** (או"ח סי' עב) דע"כ קרוב לומר שאפילו מדרבנן שרי, וא"כ לכל הפחות מותר לפותחם ע"י גוי ואין להרעיש העולם בשביל זה. ו**התפא"י** (שם) כתב להתיר עכ"פ ע"י עכו"ם דכיון דקמטין שבות שבו לא בירא כ"כ, לפיכך אפי' שבות דשבות בראשית הוה, ויש להתירו עכ"פ משום פסידא וצער' וכבוד הבריות דלא כהנוב"י שאסר אף ע"י עכו"ם, ע"כ. ו**המאמ"ר** (שם) כתב בזה שחוכך החמיר.

ט. משאירו פתוח מערב שבת

ועיי' עוד **במכתם לדוד** (שם) ו**ה"ח** נחזור ד"ה תורה) שכתב דאף כשלא עושה בידים כגון שהיתה פתוחה מע"ש או שפתחה גוי, אפי"ה אסור להפוסה בידו ולהוציאה מלמעלה לראשו להגן עליו בין בשבת בין ביו"ט. ו**בנוב"י** (שם) כת' דעכ"פ מפני מראית עין יש לאסרו ובפרט בדור יתום הוה שפשישי אינן בני תורה. ו**החיי"א** (ככל מב אות ה) כתב דאסור להחזיק בידו להיות לצל שהרי עושה אהל בתחלה. ו**הברכ"י** (אות ג) נקט שאסור לנושאה בשבת וי"ט, וכל שכן לפותחה. וכן הוא **בבא"ח** (שנה ב' פ"ר שמות אות ח).

אולם **הפמ"ג** (מ"י ססי' שא) התיר לישא אותה. וכן **התפא"י** (שם) כת' שאם כבר מתוח זקוף אצל הכותל מער"ש מותר לנשא בשבת, דדמי למטה זקופה **בשבת** (קלה), דמותר לנטותה דמדזקופה כבר לאו מידי עביד. ואין לחוש משום חשדא כי דוקא על להבא או על ההוה חיי' למראית העין בין בדאוי או בדרבנן שיחשדוהו שעושה או גישה איסור, אבל לעבר שיחשדוהו שעושה איסור רק שהוא חיי', ועיי"ש שחשדוהו כיומא (טו). [ועיי' **בשד"ח** (מ"י החיי"ט כלל נה ד"ה וכתב ה"ה), במכר במטריה דאית ביה ד' לטיבותא, שאם בדרבנן, וגם חשד לשעבר, וגם אין בו הוכחה שעשאו באיסור, וגם בקלות יכול להפוסה בשבת ע"י עכו"ם, ע"כ.]

והגבעת פנחס (ח"ה סי' יט) כת' שמטריה כשהיא פתוחה מעו"ט אפי' רק סמוכה לכותל על צדה מותר לנושאה להגן עליו. ואם המטריה ישנה ופתוחה קצת למטה, כמנהגה, מותר לנטותה, דכיון שאין במטריה דפנות שרי לפותחה. אבל בשבת דיש איסור הוצאה איכא למגור, ע"כ. והובא **בשו"ב** (שם). וביאר **התפא"י** (שם) דמשי"כ שיש לגזור משום הוצאה ר"ל דבשבת אסור לנושאו בחצר שאינה מעורבת, עיי"ש. ועיי' **בשמלת חיים** (סי' רצה) שכת' שאם יודע שנעשה באופן זה עכ"פ אינו מחוייב למחות. **והכה"ח** (סי' שטו אות ג) פסק להחמיר כהנוב"י ושכן עמ"ד דבר. וכן הביא **השש"כ** (פכ"ד אות טו). [אלא דעיי' **במנח"ש** (תני סי' כו ד"ה וגם) שנקט שהכרעת האחרונים שאין לחוש בכה"ג משום מראית העין].

י. איסור מוקצה (למהמריים לעיל)

וכתב **הבן איש חי** (שם) דמאחר דאסור לנשאה על ראשו אסור נמי לטלטלה בשבת ויום טוב משום מוקצה. והביאו **הכה"ח** (סי' טו שטו אות ג). ודעת **הגרש"א זצ"ל** (ארוחת שבת פ"ט הגה צה) דקרוב הדבר שבכלל המנהג שנהגו שלא להשתמש דאין לטלטל מטריה. ומ"מ י"ל שאין זה אלא כלי שמלאכתו לאיסור כי יש בו שימוש אחר (ללא לפתחו) ע"י שנושאים עליו כמקל וכדו'.

מסקנא דדינא

א' אסור להשתמש במטריה בשבת וביו"ט. וכבר גדר גדול גדולי הדורות בזה שאין לפתחה בין בשבת בין ביו"ט ואף אם היא פתוחה מבעוד יום אין להשתמש בה גם במקום שיש עירוב. ועל כן נראה שאסור להשתמש אף ב"מטריה שבת". ב' מטריה דינה כמוקצה ואסור לטלטלה ככלי שמלאכתו לאיסור.

בתנ"א דאפי' לכתחילה שרי לבזבז בה יותר מחומש ע"כ. והחזיקו בדבריו אלו בספרו **מדבר קדמות** (מערכת ה' אות י"ט). ואף בספרו **ברכ"י** (סי' רמ"ט סי' ק"י) צ"ל לדברי השיטמ"ק.

אמנם **היפה ללב** (סי' רמ"ט סי' ק"ה) כתב להקשות על דברי השיטמ"ק, מדברי **הילקוט** (פרשת ראה רמז תתצ"ג) - עשר תעשר אמר רבי אבא רמז לפרגמוטוטין (סוה"ר) ולמפרשי ימים שיהיו מוציאין אחד מעשרה לעמלי תורה. שראה שאפי' לת"ת אין מוציאין רק אחד מעשרה דוקא. [ודבריו צ"ב דהלא במדרש אין מבואר מהאי לתת יותר מאחד מעשרה, ולא דרבה בגמי' ילפינן דהאי קרא דיש לתת חומש. ואלא דמ"מ דיוקן במקומו עומד דחזינן דס"ל למדרש דהאי קרא דעשר תעשר דמנינה ילפינן שיתן עד חומש קאי אף על עמלי תורה].

ועיי' בחידושי **ההפלאה** (כתובות סג) על הא דאמרין דכלבא שבוע יחיב לר"ע פלגא דממונא, דביאר דאין פ"י דחיב ליה פלגא דכוליה נכסיה, דהא איתא בדף נ' דאחד רצה לבזבז יותר מחומש ולא הניחו רבי עקיבא. אלא פלגא ממונא יחיב ליה, וכדאיתא בב"מ (מב) לעולם ישליש אדם מעותיו שליש בפרקמטיא וכו' ושלש תחת ידו, ומהממונן שחתת ידו יחיב ליה פלגא, דהוי שתות מכל נכסיו.

ועיקר חוקשיתו לכאוי יש ליישב דשאני כלבא שבוע דנתן לבתו וחתנו, ובכה"ג י"ל דלא אמרו חז"ל המבזבז על יבזבו יותר מחומש. אולם אי נימא דבחזקת תורה ליכא לההיא כללא דהמבזבז על יבזבו יותר מחומש, ל"ק מידי, דשאני כלבא שבוע דנתן מכספו לר"ע להחזיק בתורתו.

ועיי' בדברי **הגר"ח פלאגי** בספרו ראה חיים (ח"א א' ע"א) הדקשה על דברי הגמ' (פסחים טו) דקאמרה לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בתו לת"ח, מהא דתנן בערכין (כח) דאין אדם ראשי להחרים כל נכסיו לגבוה, והובא לדינא ברמב"ם (סוף פ"ח מה"ל ערכים ה"הרמ"ם). וכתב לבאר דשאני תורה שאין לה ערך, וכמשי"א אם יתן איש את כל הון ביתו האבחה בזו יבזבו לו, ועוד דשאני הקדש ת"ח לעסוק בתורה שהוא עדין מבנין ביהמ"ק ומהקרבן תמידין, וגדולה מעלתו שהתורה קיימת לעד.

[ועיי' **בקהילות יעקב** (כתובות ס"ס מ"ה) דכתב דקצת יש להוכיח שמותר לפור הרבה לבתו, ולית ביה משום עיבורי אחשנתא, מדאמרין בפ' אלו עוברין לעולם ימכור אדם י"ל מה שיש לו וישא בתו לת"ח].

ובאהבת חסד (ח"ב פ"כ סי' ד) הביא לדינא דברי השיטמ"ק דכל עיקר התקנה דאל יבזבז יותר מחומש הוא לסתם צדקה אבל לחזקת תורה לא שייך זה כלל. וכתב דכן בדין אחרי שעבור זה יש לו חלק בשכר תורתו, כמו שמצינו ביששכר וזבולון, דודאין כיון שיש לו חלק בהחזקה חלק בשכר תורתו אין שייך ע"ז שיעור, וכמו שיוסיף להחזיק כן יתוסף לו חלק בשכר התורה. ואיתא במדרש קהלת לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה ל"ל שנתרפה מלימוד ע"י עוני ודוחק חזיו שהיה טרוד בקש לחם חוקן, ולא היה ספיקה בידו להחזיק והחזיק, הרי הוא בכלל ברוך אשר יקים. עכ"ל ע"ש.

העולה לדינא - יש להתיר לבזבז אפילו יותר מחומש מנכסיו לצורך החזקת תורה. ומ"מ נראה דהיינו היכא דיכול לדחוק פרנסת עצמו, בלא שיגרום לעצמו להתבזבז ולהזדקק לבריות.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

הכנת הנפש לשבת (ה)

סגולת התשובה בערב שבת - פניא דמעלי שבתא הוא כידוע אחד מזמני תשובה, הן מצד חשבון הנפש שצריך וראוי לעשות עם סיום השבוע שחלף, והן מצד ההתכשרות וההכנה לקראת הכניסה לשבת שיהיה לו במה להכנס לשבת.

וכמאמר מרן הס"ק מסלונים זי"ע שבמאחז"ל (שבת יב.) חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשכה, בגדו לשון בגידה, אחרי שעבר עליו שבוע שלם אשר בגד בו בניגוד לרצון ה', כיון שבאה שייק עליו למשמש בבגדיותו ע"מ לתקנם כדי שלא יכנס לשבת בלבוש שק.

דכמו שצריך להחליף מלבשויו הגשמיים המלוכלכים כמו כן עליו לרחוץ ולהטהר מהכתמים הרוחניים. (נתיבות שלום להאדמו"ר מסלונים, ח"ב עמ' מד)

נערך ע"י מהבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמח"ם שמענתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל: *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמענתא עמיקתא

נדרים

העלון נתרם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

שמענתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com